

Kataloog, mis rullib lahti eluloo: Tartu klassik Karl Morgenstern 1770–1852

Jaanika Anderson, PhD
direktor

Viie aasta eest tähistasime Tartu Ülikooli olulise liikme Johann Karl Simon Morgensterni 250. sünniaastapäeva. Avatud olid näitused¹, ilmus artiklikogumik², korrastati Morgensternile pühendatud monument Toomemäel, toimus mitmesuguseid ekskursioone Morgensterni jälgedes ja peeti ettekandeid tema tegevuse kohta. Arvestades Morgensterni panust ülikooli tegevuse käivitamisse ja arengusse enam kui 35 aasta jooksul kõnekunsti, klassikalise filoloogia, esteetika, kirjandus- ja kunstiajaloo professorina ning ülikooli kunstimuuseumi rajaja ja ülikooli raamatukogu direktorina, ei ole põhjust kahelda nende kajastuste tähtsuses.

Juubeliaasta meeldiva järelvõnkena ilmus raamatukogus toimunud näituse põhjal 2025. aastal kataloog „Tartu klassik Karl Morgenstern 1770–1852“ – just sobivalt Morgensterni 225. sünniaastapäevaks. 1995. aastal peeti Tartu Ülikooli muuseumis tabava pealkirjaga ettekandepäev „Ammendamatu Morgenstern“³ ja tänapäev on kinnitanud väite õigsust, kuna materjali, mida uurida, avaldada ja ka tõlgendada, on raamatukogu hoidlates veel ohtrasti.

Kataloogi koostajate koosseis on sama, mis oli samanimelisel näitusel: Moonika Teemus, Mare

Rand, Janika Päll, Malle Ermel – kõik pikaajalised Morgensterni-uurijad. Näitusel olid väljas dokumendid, kunstiteosed ja raamatud Morgensterni kogudest ning koostajad ise on öelnud, et näitus kandis kaht eesmärki: ühelt poolt sooviti tutvustada Morgensterni kujunemislugu alates lapsepõlvest kuni Tartu-aastate tegemiseni, teisalt anda seeläbi ülevaade temaga seotud kogudest. Kataloogi lisati toona eksponeeritule veelgi materjale, mis näitusele ei mahtunud, kuid mida koostajad tahtsid siiski esile tõsta. Kataloog on nii eesti kui inglise keeles ning selle lõpus on nimeloend, tsitaatide allikad ja kasutatud kirjanduse loetelu.

Kataloog täidab hästi juba näitusele seatud eesmärgid: tekstiosa rullib lahti Morgensterni kujunemis- ja eluloo ning kirjapandu toetub tugevalt igale kataloogi valitud käsikirjale, kunstiteosele ja raamatule. Kuigi autorid nimetavad väljaannet kataloogiks, mida see ongi oma formaadilt ja ülesehituselt, on see lugeja jaoks pigem elulooraamat, mille tekstid hakkavad elama just hoolega valitud illustratsioonide kaudu.

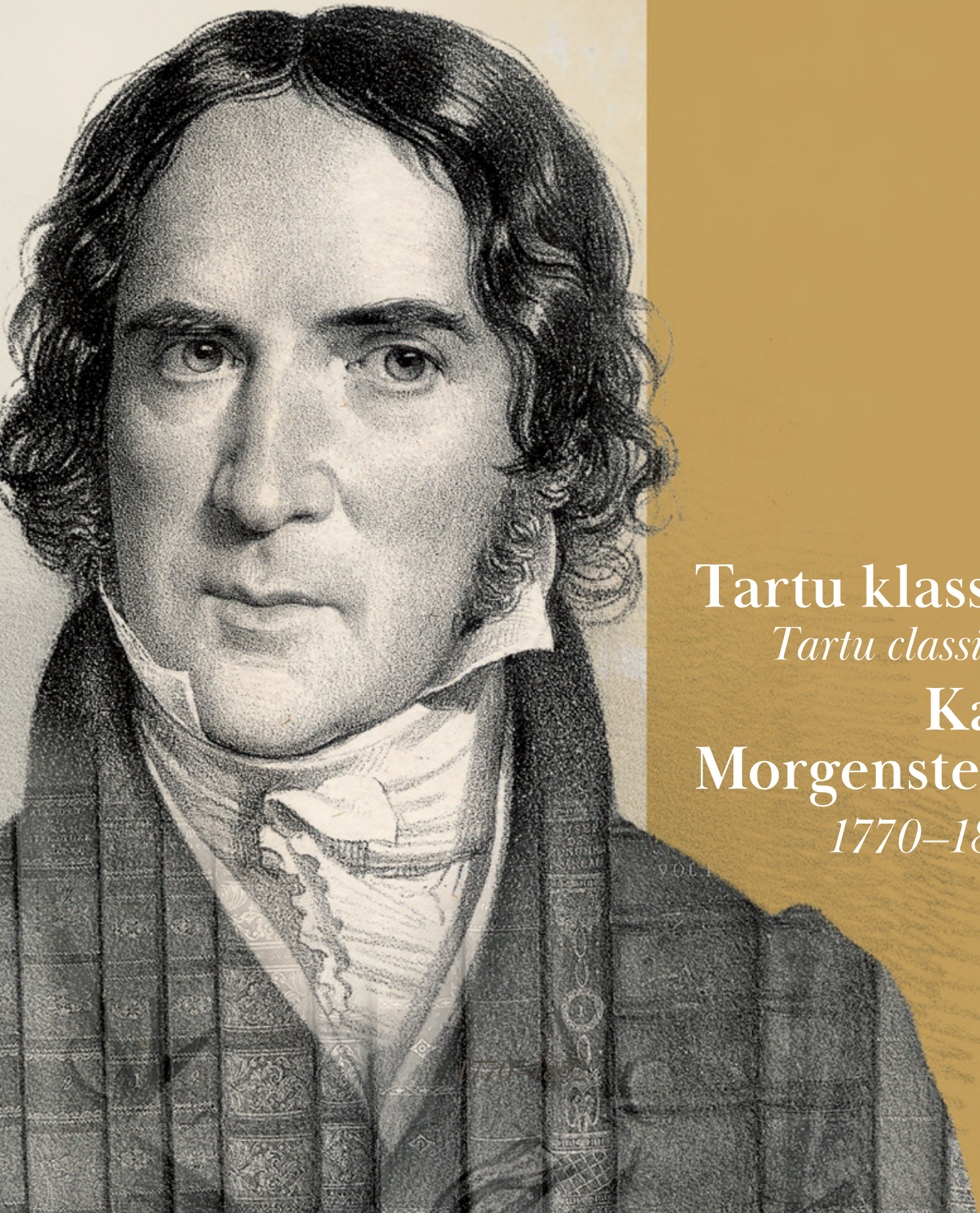
Koostajad väärivad tunnustust selle eest, et tekstiosad ei koorma liialt lugejat – fragmentidena esitatud, jätavad need lugejale piisavalt õhku, et

1 Näitus „Kivilõikekunsti lummus. Morgenstern 250“ TÜ kunstimuuseumis, kuraator Jaanika Anderson; „Tartu klassik Karl Morgenstern 250“ TÜ raamatukogus, koostajad Moonika Teemus, Mare Rand, Janika Päll, Malle Ermel.

2 Qui vult, potest: Karl Morgenstern 250. Koostaja Jaanika Anderson. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2020.

3 Ammandamatu Morgenstern: [Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumis 31. augustil 1995 toimunud ettekandepäeva tekstid]. Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 1996.

Ajaloolise
kultuurivara
jälgedel

Tartu klassik
Tartu classicist
Karl
Morgenstern
1770–1852

Kataloogi „Tartu klassik Karl Morgenstern 1770–1852“ esitlus 16.09.2025. Fotodel autorid Moonika Teemus, Malle Ermel, Janika Päll ja Mare Rand

vaadelda pilte ja luua enda jaoks seoseid ning sobitada need enda eelteadmistest lähtuvalt konteksti või võtta lihtsalt teadmiseks uue infona. Neile, kes teevad Morgensterniga alles esmatutvust, võivad tekstiosad olla kui juhtniidid, et hakata harutama huvipakkuvaid teemasid, mille keskpunktis ei pruugi sugugi olla Morgenstern. Näiteks viide Morgensterni emale võib ärgitada lähemalt vaatlema naiste eneseteostusvõimalusi 18. sajandil ja Morgensterni suhted kunstikaupmeeste ja -kogujatega võivad anda tõe sissevaateks kunstisest tegevusse.

Aira Vösa kirjutas mõne aasta eest Morgensterni juubeliaastaks välja antud kogumiku kohta: „Ometi leidub selle universalistliku õpetlase puhul endiselt valgeid laike, mis ootavad alles ajaloouurijate analüüsi.“⁴ Neid valgeid laike on nüüd kataloogi ilmumisega vähendatud, kuid Morgensterni kogudes on veel palju materjali, mis alles vajab uurimist, tõlgendamist ja konteksti paigutamist. Nüüdseks on Morgensterni kogudest suur osa tehtud uurijatele hästi kättesaadavaks, osalt tänu käsikirjaliste materjalide digiteerimisele. Alahin-

nata ei saa ka selle kakskeelse füüsilise raamatu ilmumist, kuna just raamat on sageli vorm, mis vahendab võimalikele uurijatele esmateadmist kogude olemasolust ja materjali laadist.

4 Aira Vösa. Noppeid Morgensterni juubelialbumist. – Keel ja Kirjandus, 2021, 4, 350.